

نشست اردیبهشت ماه با عنوان : " بایدها و نبایدهای آموزش غیر حضوری از منظر اخلاق "

سخنران:

دکتر سعدالله نصیری قیداری

سخنرانی اردیبهشت ماه انجمن ایرانی اخلاق در علوم فناوری در سال ۱۳۹۹ با با سخنرانی دکتر سعدالله نصیری قیداری به صورت آنلاین برگزار شد. دکتر سعدالله نصیری قیداری، رییس دانشگاه شهید بهشتی و نایب رییس انجمن ایرانی اخلاق در علوم و فناوری، موضوع بایدها و نبایدهای آموزش غیر حضوری از منظر اخلاق را مورد تحلیل قرار دادند که گزیده ای از نشست در ادامه ارایه شده است:

- ✚ دکتر نصیری قیداری بر این باورند که بی توجهی به اخلاق، منجر به ناکارآمدی آموزش خواهد شد و این امر ضرورت ورود جدی به قوانین و آیین نامه های اجرایی مربوط به رعایت موازین اخلاقی، حقوقی و استانداردهای آموزش مجازی را بیش از پیش مطرح می نماید.
- ✚ آنچه که صفت ممیزه انسان نسبت به سایر مخلوقات محسوب می شود، قوای فکری و نرم افزاری او و به عبارت دیگر، توانایی آموزش دادن و آموزش دیدن اوست. انسان با اتکا به این صفت استثنائی، علم و فرهنگ را خلق و در اجتماع نهادینه کرده است. با توجه به این دیدگاه، نظام آموزشی در حکم زیرساخت و پایه نخستین برای تربیت نیروی انسانی به منظور ارتقاء مستمر و هدایت جامعه به سوی زندگی بهتر است.
- ✚ قانون اساسی یونسکو با این عبارت آغاز می شود که " راه رسیدن به صلح و سعادت بشر، توسل به اقتصاد و نظامی گری نیست؛ بلکه آموزش، علم و فرهنگ است." فرهنگ، بارزترین جلوه تمدن بشری است که به صورت یک ریسمان نامرئی، آحاد متمدن یک جامعه را به هم مرتبط و یک هویت مستقل ایجاد می کند.
- ✚ آموزش مجازی دارای مزایایی از جمله انعطاف پذیری؛ عدم محدودیت زمانی و مکانی، ظرفیت بالا، حفظ محیط زیست و ... است؛ از سوی دیگر نبودن زیرساخت لازم، مثل، سرعت و پهنای باند ناکافی در همه مناطق جغرافیایی، کم توجهی به رعایت حریم خصوصی، اصول اخلاقی، مالکیت معنوی و چالش های شکستن مرزهای فرهنگی را می توان از معایب آن دانست.
- ✚ آموزش مجازی با توجه به مزایایی که دارد، می تواند نقش مکمل آموزش حضوری را داشته باشد. در شرایط ویژه و بحران کنونی شیوع کرونا، آموزش مجازی در فعالیت آموزش عالی نقش کلیدی را ایفا می کند و در تمامی دانشگاه های جهان، امروزه تنها امکان آموزش می باشد.
- ✚ حال که ضرورت استفاده از آموزش در فضای مجازی احساس می شود باید به الزامات اخلاقی آن نیز توجه کنیم. وضع قوانین و درک چهارچوب اخلاقی، فضای پیچیده و کمتر شناخته شده مجازی، زمان بر و نیازمند بررسی و مطالعه تخصصی خواهد بود. آیا به دلیل وسعت جغرافیایی دامنه عملکرد فضای مجازی، مفهوم اخلاق در میان افراد و جوامع مختلف، یکسان خواهد بود؟

- ✚ در برخی مکاتب فلسفی، اخلاق یک امر بیرونی است و باید برای اخلاقی کردن جامعه، نسبت به تصویب قوانین مربوطه اقدام کرد .
  - ✚ در مکتب اسلام، اخلاق بر اساس اصالت نیت است و نیت روح عمل است. در واقع اخلاق در مکتب اسلام، بیشتر یک امر درونی و در ارتباط انسان با خداوند و اجتماع تعریف می‌شود. اینگونه شناخت از اخلاق برای فضای مجازی که قابل رویت نیست و انسان عالم را محضر خداوند و همواره او را ناظر بر اعمال خود می‌داند، بسیار ارزشمند است .
  - ✚ در ایران قدیم، کلیه صنوف و حرف برای خود منشوری اخلاقی به نام "فتوت نامه" داشتند و حیات حرفه‌ای، وجهی متعالی و معنوی داشت. با صنعتی شدن جوامع و توسعه شتابان اقتصاد، سبقه اخلاقی صنوف به تدریج رنگ باخت و غلبه مادی‌گری بر معنویت در تمام وجوه زندگی انسان از جمله در اخلاق آموزش نیز تاثیر گذاشت.
  - ✚ آموزش به‌عنوان عامل تکامل انسان، چه به‌صورت حضوری و چه غیرحضوری به اخلاق نیازمند است. به قول مرحوم دکتر کاتوزیان، اخلاق مجموعه قواعدی است که لازمه نیکوکاری و رسیدن کمال است.
  - ✚ با توجه به عدم محدودیت زمانی و مکانی فراگیران و تولیدکنندگان محتوا و گستره وسیع دسترسی آسان و دشواری نظارت و کنترل، بحث اخلاق در آموزش مجازی، جدی‌تر و در عین حال پیچیده‌تر می‌شود و هرگونه بی‌توجهی به اخلاق به‌عنوان یک اصل در آموزش، منجر به ناکارآمدی آن آموزش خواهد شد.
  - ✚ باید به مسائلی چون، سرقت علمی و ادبی، نقض حقوق مالکیت فکری و معنوی، حق انتشار، تعدی به حقوق دیگران، ترویج ضد ارزش‌ها، استراق سمع، افزایش فریبکاری و به‌طور کلی تنزل ارزش‌های انسانی در آموزش مجازی و جزای حقوقی به دقت پرداخته شود.
  - ✚ اکنون که به‌طور فزاینده‌ای فرآیند آموزش مجازی در کشور راه افتاده است بایستی به قوانین و آیین‌نامه‌های اجرایی مربوط به رعایت موازین اخلاقی و حقوقی و استانداردهای آموزش مجازی به‌طور جدی پرداخته شود و در این راستا قوانین و دستورالعمل‌ها، کارگاه‌ها آموزشی برای عناصر درونی آموزش عالی و عناصر بیرونی در جهت نهادینه کردن و ترویج اخلاق آموزش در فضای مجازی برگزار شود.
  - ✚ آموزش مجازی در امتداد و مکمل آموزش حضوری است و عناصر تشکیل دهنده این دو نیز یکسان هستند؛ لذا نه تنها همان اصول و قواعد حاکم در آموزش حضوری بر آموزش مجازی حاکم است بلکه زوایای جدید و اقتضائات خاص این نوع از آموزش، شاخه جدیدی در اخلاق با عنوان اخلاق فناوری اطلاعات ایجاد کرده است.
- حق انتشار و حقوق مالکیت فکری کتب و منابع علمی باید براساس قوانین داخلی و کنوانسیون‌های بین‌المللی رعایت شود